

ölti a Tábornok ruháját, s mert mundérja nélkül a tábornok nem tábornok, s a majom egyenruhában tábornok, az előbbit kivégzik, az utóbbi magához kaparintja a hatalmat. A tanulság: „Így hát új kurzus kezdődött, de, őszintén szólva, semmiben sem különbözött a régitől”.

Sławomir Mrozek írásai rólunk szólnak; Kelet-Európáról, a diktatórikus rendszerekről, a hatalmasokról és az alattvalókról. Le kell vonni a tanulságot.

BENCE Erika

A „KÉT POGÁNY KÖZT” VIASKODÓ MAGYARSÁG MONDÁIBÓL

Lengyel Dénes: *Magyar mondák a török világból és a kuruc korból*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 1992

Lengyel Dénes *Régi magyar mondák* sorozatának legújabb, átdolgozott kiadása ez a kötet, mely mintegy kétszáz év (a XVI. és a XVII. század) történelmének mondáit gyűjti össze. A magyar történelemből jól ismert időszakot a háború, osztályharc, pártvillongás, török-, tatár- és németpusztítás jellemzi.

A gyűjtemény első része a Mátyás halálát követő időszak, a Dózsa György parasztháborúja köré szőtt mondákat tartalmazza (A keresztes hadjárat, A parasztháború, Temesvár ostroma, Dózsa György halála stb.).

A *Harc a török hódítók ellen* című részben a leggazdagabb mondaanyagot tárja elénk a könyv, amelynek nagy része arról is tanúskodik, hogy a török, tatár ellen nemcsak fegyverrel, de ravaszsággal is folyt a küzdelem. Az erkölcsi győzelem a fegyvertelen falusi parasztoké, kik a sajátjukat védik a betolakodókkal szemben. Nehéz elviselni a török igát, olvashatjuk ki a mondák soraiból, de még nehezebb a német fennhatóság, mert a magyarnak már alig marad területe. És ekkor jön Rákóczi Ferenc szabadságharca, ami ismét számos mondát szül: Kuruc-e vagy labanc? Rákóczi hazatér, Vak Bottyán lakomája, Rákóczi halála stb. A Rákóczi-szabadságharcnak sok dicső emléke ma is elevenen él a néphagyományban – állapítja meg a magyar mondavilág kiváló ismerője, Lengyel Dénes. De nemcsak az emlék él, hanem évtizedekig a hit is, mert noha a szabadságharc elbukott, mert elárulták, de él Rákóczi, és eljön, hogy a magyar népet fölszabadítsa. Ez a hit, bizakodás nemzedékről nemzedékre hagyományozódott, ami a mondák többségéből kicsendül.

A gyűjtemény mondáinak egy részét az eredetmagyarázó mondák képezik, mert ezek egy vár, sírhely, tó, sziget, híd stb. eredetét beszélik el. Ilyen mondák a Holló-kő, A török szultán sírja, A nagyszalontai Csonka-torony, Asszonysziget, Bálint-hídja. A mondák másik része hősök, vitézek kiemelkedő tetteiről szól, de gyakran egy-egy hősről, mint Dózsa György, Zrínyi Miklós vagy Rákóczi Ferenc, egész mondaőrök alakulnak ki.

Lengyel Dénes a kötet 102 mondájának egy részét régi krónikákban, levelekben, emlékiratok szövegeiben kutatta fel, a többit pedig népköltési gyűjteményekből, kéziratok vagy magnószalagon őrzött változatokból jegyezte le. Így a hiteles források alapján sikerült megőriznie a mondák szépségét, mert ahogyan már Arany János is mondta a népköltési szövegek feldolgozásáról, az előadásban szabad változtatni, a költésben nem. A

mondák fordulatossá előadása a magyar költői nyelv fejlődéséről is szemléletes képet ad, különös tekintettel Tinódi, Zrínyi és Mikes munkásságára.

A könyv illusztrációja a kortársak képeiből, metszeteiből, rajzaiból áll, ezzel is szemlélteti a szerző a korstílust, hiszen nyilvánvaló, hogy a hiteles egykorú szöveghez ugyanannak a kornak a képzőművészete illik.

A gyűjtemény végén az olvasó pontosabb történelmi eligazítását szolgálja az időrendi tájékoztató, melyben a királyok, fejedelmek uralkodásának és a legfontosabb történelmi eseményeknek az évszámait találjuk. A magyarázó jegyzetekben a földrajzi neveket eredeti alakjukban olvashatjuk, ezért a régi vármegyék nevét is feltüntette Lengyel Dénes, hogy a történelmi atlasz segítségével jobban eligazodjon az olvasó. Így a gyűjtemény nemcsak izgalmas olvasmány, hanem hasznos kézikönyve lehet az irodalom- és történelemóráknak egyaránt.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

GYEREKVILÁGBA LÉPVE

Böndör Pál: *Örökhatbé*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1992

Böndör Pál könyve harminc, tematikailag összefonódó gyermekverset tartalmaz.

„Tablóképek a mostani, a valamikori és a leendő hatodikosokról a mostani, a valamikori és a leendő hatodikosokról” – áll a könyv elején, és a versekben valóban a mindenkori hatodikosok, a kamasszá váló fiúk–lányok gondjai, problémái, gondolatai villannak eléink színes, élethű képekben. A harminc vers mindegyikében egy-egy kis önálló egyéniség él, egyik-másik talán a saját „hatbénkból” olyan ismerős. Jellemzően mai vonások is föllelhetők pl. a *Bla-bla Balázs* mozija című versben, ahol a mindig filmeket néző gyerek mesél világról: „. . . Hát azt a filmet láttátok-e már, / azt, ahol a pasi mind a húzat, / aki megtámadta, mint a húzat, / úgy elintézte, piff-puff?. . . Ej, de kár!” Beszédes Édes Szerénke pedig saját elnökké választásának okait ecseteli. De megjelenik a már Karinthy-nál is oly sikeresen földolgozott jó tanuló jellemrajza (Példás Pista), a rossz tanulóé (Kovács Albert, VI. b oszt. tan. [másodjára]): „Módszeresen tanulni dőreség. / A tanárookra is hat a tavasz, / használd ki ezt, legyél öcsém, ravasz!”, a lány–fiú ellentét itt lány oldalon jelentkezik (Hédi, a vaslady). Emellett olvashatunk első szerelemről, jó és rossz barátnőről, bátorítalan, lámpalázás diákokról, kővér kislányokról és kislányokról stb. Külön kiemelném a *Zooltán* és *Évi* című verseket, különösen e másodikban van nagyon finoman érzékeltetve a világgal ismerkedő gyermeki lélek: „Miért sírok? Miért szép a világ? / A gyomromból a mellkasomba tör, / és ott gyötör e képtelen gyönyör: / ez a szép s nyugtalanító világ.”

A verscímek kiválasztásában Böndör Pál felhasználja a jelentésben és hangzásban rejlett humort, pl. a *Gyurka burka*, *Hóka Zsóka* stb. A versek formája mindvégig azonos, ez kissé egyhangúvá is válhatna, ha nem lenne tartalmi színességgel és elevenséggel ellensúlyozva.

BARÁTH Márta